Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle valtioneuvoston selvityksestä koskien komission tiedonantoa EU:n uudesta kaupunkiliikenteen kehyksestä

Viite: Liikenne- ja viestintävaliokunta torstai 03.03.2022 klo 12.00 / E 137/2021 vp / Lausuntopyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi selvitystä ja tiedonantoa yleissopimuksen näkökulmasta.

Tiedonannon keskeinen sisältö

Euroopan komissio on antanut tiedonannon EU:n uudesta kaupunkiliikenteen kehyksestä 14.12.2022 osana ns. tehokkaan ja vihreän liikkuvuuden pakettia.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Kaupunkiliikenteen- ja logistiikan yleinen kehittäminen hyödyttää myös lapsia, mutta lasten oikeuksien tehokas toteutuminen edellyttää lapsinäkökohtien erityistä huomiointia.
- Lasten kokemuksia esimerkiksi turvattomuutta aiheuttavista tekijöistä tulisi kartoittaa ja huomioida jatkokehitystyössä.
- Esteettömyysnäkökohdat tulee huomioida läpileikkaavasti kaikessa suunnittelussa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu yhtyy muistiossa (LVM2022-00038) esitettyyn kantaan kaupunkiliikenteen ja kaupunkilogistiikan kehittämisen tärkeydestä (s. 1). Joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn sekä niihin kytkeytyvien palveluiden kehittämisen priorisointi on olennaista myös lasten itsenäisen liikkumisen kannalta.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (jäljempänä LOS) 3.1 artikla edellyttää lapsen edun huomioimista ensisijaisena kaikissa lapsia koskevissa toimissa. Tämä tarkoittaa muun muassa aktiivisia toimenpiteitä lasten oikeuksien suojelemiseksi ja heidän henkiinjäämisensä, kasvunsa ja hyvinvointinsa edistämiseksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea (jäljempänä LOS-komitea) on erikseen korostanut liikenteeseen liittyvien toimien olevan sellaisia, jotka vaikuttavat lapsiin epäsuorasti, ja jota koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on huomioitava lapsen edun periaate.[1] LOS-komitea on myös edellyttänyt lasten ottamista asianmukaisesti huomioon teiden ja liikenteenvalvonnan suunnittelussa.[2]

Turvallinen liikkuminen liikenteessä on tärkeä edellytys muun muassa lapsen koulunkäynnille ja vapaa-ajan toiminnalle. LOS-komitean mukaan valtioiden tulisi turvata lapsen vapaa-aikaan liittyvien oikeuksien toteuttamista esimerkiksi huolehtimalla lasten pääsystä ympäristöön, jossa on vain siinä määrin liikennettä ja muita fyysisiä vaaroja, että lapset voivat liikkua vapaasti ja turvallisesti lähinaapurustossaan.[3] Lapsen oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan tulee ymmärtää turvallisena liikkumisena kodin ja leikki- ja harrastuspaikkoien välillä sekä vapaana ja turvallisena oleskeluna ja liikkumisena omassa elinpiirissään. Myös itsenäinen liikkuminen, ilman aikuisten valvontaa, tulee mahdollistaa lapsen kehitystaso huomioon ottaen.[4] Lapsiystävällisten kaupunkiympäristöjen aikaansaamisessa ovat tärkeässä osassa sellaiset tieliikennetoimenpiteet, joilla varmistetaan lasten oikeus leikkiä turvallisesti paikallisyhteisöissään: nopeusrajoitukset, suojatiet koulujen lähellä, liikennevalot ja muut nopeuksia hillitsevät toimenpiteet.[5]

Lasten huomiointi kestävän kaupunkiliikenteen kehittämisessä

Lapsiasiavaltuutettu edellyttää, että Suomi tuo edellä mainittuja lasten oikeuksien ja liikkumisen kannalta tärkeitä näkökulmia esiin myös EU-tasolla. Turvallisuus, saavutettavuus, osallistavuus ja päästöttömyys (s. 2) ovat yleisesti tärkeitä näkökohtia, mutta niitä tulisi arvioida ja kehittää myös erityisesti lapsia ja heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan kunnioittaen. Nyt lausuttavana olevasta muistiosta ei käy ilmi, että lasten asemaa olisi erikseen arvioitu tai että lasten oikeudet huomioitaisiin nimenomaisesti.

Voidaan olettaa, että yleisesti kaupunkiliikenteen kehittämiseen tähtäävät toimet vaikuttavat myönteisellä tavalla myös lasten liikkumiseen, mutta toimenpiteiden vaikutuksia lapsiin tulisi silti arvioida erikseen. Lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, ettei muistiossa esi-

merkiksi yleisellä tasolla tuoda esiin esteettömyyden merkitystä. Esteettömyyteen on toki hyvä kiinnittää huomiota joukkoliikenteen[6] (s. 4) ja pyöräteiden (s. 5) osalta, mutta esteettömyyskysymykset tulisi myös huomioida läpileikkaavasti kaikessa kaupunkiliikenteen kehittämisessä. Erityisesti vamman kanssa elävien lasten itsenäisen liikkumisen turvaamisen kannalta olisi tärkeää kiinnittää erityishuomiota esteettömään kaupunkiympäristöön, jota edistettäisiin yhtenäisesti EU:ssa.

Turvallisuuden edistämisen osalta tulisi asianmukaisesti huomioida ne seikat, jotka vaikuttavat lasten turvattomuuden kokemuksiin. Lapsiasiavaltuutetun tapaamisissa lasten kanssa on noussut esiin muun muassa, että valaisemattomat reitit kouluun aiheuttavat pelkoa, aina koulukuljetuksissa ei käytetä turvavyötä, eivätkä kaikki kuljettajat muistuta tästä ja lisäksi turvattomuuden tunnetta voi aiheuttaa myös kiusaaminen koulubussissa. Myös Lapsibarometrissa kävi ilmi, että lasten keskuudessa suurin pelon aiheuttaja oli pimeä.[7]

Jyväskylässä 1.3.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

---

1 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 7(2006) lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta varhaislapsuudessa CRC/C/GC/7, kohta 13 ja yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa huomioon otetuksi CRC/C/GC/14, kohta 19.

2 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta CRC/C/GC/15, kohta 63.

3 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 (2013) lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin CRC/C/GC/17, kohta 32.

4 CRC/C/GC/17, kohta 34.

5 CRC/C/GC/17, kohta 58 f.

6 Vamman kanssa elävät lapset ovat itse tuoneet esiin halukkuutta julkisilla liikennevälineillä kulkemiseen ja sen opetteluun. Ks. Heli Ronimus & Martina Nygård: ”*Lapsen osallisuus vammaissosiaalityössä*” teoksessa Vammaisuus ja lapsen oikeudet – lapsen elämää vamman kanssa (toim. Elina Pekkarinen & Anton Schalin). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4, s. 180. Saatavilla: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1.

7 Ks. *Lapsibarometri 2020: ”Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa” - Hyvä elämä 6-vuotiaiden kokemana* (toim. Terhi Tuukkanen). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:5, s. 55. Saatavilla: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-875-2.